

ÎN FAȚA MUZICII. EXPERIENȚE METAFIZICE (I)

IN FRONT OF MUSIC. METAPHYSICAL EXPERIENCES (I)

Ion GAGIM

*Nu există lucruri decât pe care le-am descoperit prin noi înșine;
sunt și singurele pe care le cunoaștem. Restul e trâncâneală.*
Cioran (Caiete, I, p. 145).

*A înțelege înseamnă a vedea ce se ascunde
în spatele unui poem, al unei fraze, al unei melodii.
În toate trebuie să cobori la origini.*
(Cioran. Caiete, II, 175).

Au fost timpuri când credeam că muzica reprezintă „emoții” și „sentimente”. O simțeam și o receptam la acest nivel, al suprafeței eu-lui. Apoi lucrurile au coborât spre adâncuri și fenomenul muzical mi s-a deschis sub aspectul său „filosofic”. Însă, în insistența de a pătrunde tot mai adecvat în substanța lui specifică, pur sonoră, am descoperit încă un adevăr, și anume că muzica poate fi doar „sunet” – pură sonoritate celestă, ordonată specific, cu frumusețile și sensurile ei strict muzicale, în afara oricăror adausuri „subiectiviste” ale psihicului. Auzeam muzica sub formă de discuție a sunetelor între ele, o urmăream și comunicam cu ea la acest nivel. Toate acestea își urmau cursul obișnuit, ca într-o bună zi să înceapă să-și facă apariția în substraturile ascunse ale auzului subtil un plan al muzicii absolut diferit de cele precedente, plan care se afla parcă în spatele sunetelor propriu-zise - un fel de „muzică” de dincolo de muzică. Simțurile au început să înregistreze anumite vibrații de-materializate – muzica eliberată de substratul ei fizic. Și-a făcut prezența, mi-am zis, vocea ei „metafizică”.

Experiența trăirii muzicale ne aduce conștiința într-o stare specifică pe care am numit-o stare de muzică (sau stare de cânt)¹ și pe care am caracterizat-o astfel: stare de încântare generală, de armonie interioară, de simțire specifică a existenței, trăită în momentul creării, interpretării, audierii sau memorării unei muzici. A te afla în stare de muzică înseamnă a te afla într-o stare înălță-

toare și edificatoare, în stare de pace, iubire și lumină. În această stare întregul organism psihic capătă o altă „mentalitate”, își schimbă caracterul, cursul, conținutul...

Cele ce urmează sunt urme lăsate în conștiință de astfel de stări de muzică, apărute în diferite momente ale vieții de toate zilele și verbalizate în măsura în care a putut fi făcut acest lucru.²

- Există două fețe, două părți ale lucrurilor, ale existenței, ale vieții noastre personale – a tot ce există: partea exterioară și partea interioară. Cel ce merge pe partea exterioară poate să nu știe niciodată de partea interioară. Cel ce merge pe partea interioară, însă, întotdeauna știe că există și partea exterioară – o vede, ea îi stă mereu în față. De aici, cel ce merge pe partea interioară vede Întregul. Cel ce merge pe partea exterioară vede doar o jumătate din întreg: o jumătate din lucru, o jumătate din adevăr, cunoaște doar o jumătate a vieții, inclusiv a vieții sale interioare, și respectiv, viețuiește doar o jumătate din viața sa. Muzica ne conduce spre interiorul lucrurilor, ne învață să mergem pe interior și să cuprindem Întregul. Și nu numai să-l cuprindem – să-l viețuim.
- A privi dincolo de muzică și a percepe realitatea „ascunsă” de unde ea se trage... Muzica exprimă o lume aflată

¹ Ion Gagim. *Dimensiunea psihologică a muzicii*. Iași, Editura Timpul, 2003, pag. 126. Definiția am reluat-o într-o altă formulare în lucrarea: Ion Gagim. *Dicționar de muzică*. Chișinău, Editura Știința, 2008, pag. 168.

² În text, unele idei sau aspecte ale lor pe alocuri revin (dar sub o altă formă și cu noi nuanțe), or ele reapăreau obsedant în conștiință.

dincolo de ea. Arta sunetelor nu poate să se exprime *stricto sensu* pe sine, dar vine dintr-o realitate mai largă și mai profundă decât ea. A privi cu ochii muzicii la acea realitate... Dacă ascultăm foarte atent și pătrunzător, auzim în spatele sunetelor ecouri ale acelei lumi. Poate sunt voci ale ceea ce vechii latini numeau *musica mundana* – „muzica lumii”? Muzica, sunetele ei fermecătoare sunt doar poarta de intrare în acea realitate ascunsă, misterioasă și profundă. După aceea, par atât de naive (ca să nu folosesc un alt cuvânt) spuselor obișnuite despre muzică.

- Muzica (desigur, dacă te ridici la cotele gândirii ei) îți formează un anumit mod de a înțelege lucrurile, te îndeamnă să gândești elevat, în categorii aparte. Cei ce nu vor înțelege lucrul acesta vor rămâne veșnic *alături* de muzică (chiar dacă sunt ei din rândul muzicienilor cu academii absolvite). Și nu e vorba aici atât de o gândire muzicală specifică în sensul cunoscut al cuvântului (prezentă și ea, bineînțeles), ci de o gândire în general, de o gândire universală, supra- (sau extra-) muzicală, în termeni fundamentali. Or muzica conține în sine legile universale ale existenței. Nu e vorba nici chiar de o gândire „filosofică” în sensul cunoscut al domeniului. E vorba de ceva mai mult. Iată, acest „ceva mai mult”, dacă îl prinzi... Tot aici ar trebui să specificăm faptul că fiecare compozitor, prin „stilul” său, ne formează un anumit mod de a gândi, în virtutea specificului muzicii sale: Beethoven – un mod, Mozart – un alt mod, Ceikovski – un altul ș.a.m.d.
- Lumea (stilul) muzicii lui Beethoven, lui Mozart, lui Ceikovski – mod (moduri) de a percepe existența. Muzica lor nu-i redă doar pe ei, ci redă un anumit mod de a vedea și înțelege lucrurile. Beethoven, de exemplu, este tratat ca „rebel”. Și el redă această stare de spirit – această condiție de a fi. O redă reușit, dar această stare a eu-lui nu este proprie doar lui, ci este un fel de a fi al multor oameni. E alt-

ceva, că prin geniul său Beethoven redă în mod genial acest sentiment al firii omenești prin sunetele muzicii, îl poate turna în limbaj muzical. Și cel care dorește să cunoască opera lui Beethoven, va cunoaște diferite aspecte, nuanțe, forme, dimensiuni ale acestui fel de a fi, ale acestei stări de spirit.

- Experiența mea muzicală și ceea ce fac eu în domeniu are la bază ascultarea zilnică, meditativă și pătrunzătoare, uneori de ore întregi, a muzicii (iar unele creații chiar fiind re-audiate multiplu într-o singură „sedință”). Din această experiență auditivă și din această comunicare intimă cu muzica se naște tot (sau aproape tot) din ceea ce zic sau vreau să zic în materie de muzică.
- De specialitate, în muzică, eu sunt Ascultător.
- Ziceam că muzica ne creează un mod specific de gândire. Așa este. Dar ea face acest lucru numai în cazul ascultării ei profunde și pătrunzătoare. Și această pătrundere (respectiv, această modalitate de gândire) poate fi obținută doar prin ascultare. Interpretarea muzicii, preocupată de problemele sale specifice, nu reușește să facă pe deplin acest lucru.
- Ascultare, ascultare, ascultare... Aceasta este *soluția* tuturor soluțiilor în muzică. (Prefer să folosesc uneori cuvântul „ascultare” în raport cu cel de „audiție” sau „audiere”, deoarece „ascultare” ar însemna și „a fi ascultător”, în cazul dat, „în fața muzicii”. „A-i da ascultare” muzicii înseamnă a învăța de la ea o anumită înțelepciune – înțelepciunea muzicii, care e o categorie cu totul aparte.
- Și iarăși ascultarea... Doar în ascultare ni se deschide muzica, înțelegerea și înțelesurile ei ascunse, efectul deplin pe care îl poate avea asupra noastră. Și anume în *actul ascultării*, și nu după el. După el rămâne doar ecoul. Însă totul ce este adevărat și esențial se întâmplă în momentul ascultării.

- Am zis *actul* ascultării... Pentru că ceea ce se întâmplă la ascultare este anume un act – viu, direct, activ și participativ. Audiția muzicii este o participare, o includere a eu-lui, o comunicare cu ceea ce răsună, o conectare, o contopire, o deschidere și o dăruire totală – o rugăciune. Și doar atunci vom cunoaște o altă realitate pe care ne-o deschide muzica. Dar numai atunci, și nu după, și nu în afară de atunci.
- Audiția muzicii, la nivelul ei fundamental, trebuie tratată în contextul ascultării în general (a capacității de ascultare a omului, ca dimensiune existențială). Ascultare nu doar ca o necesitate de ordin vital, cotidian, dar ca ascultare a vieții, a vocii existenței.
- A fi muzician (a zice că ești muzician) înseamnă, în primul rând, *a fi plin de muzică*. Înseamnă a avea depuse în interior, la nivelul temeliei eu-lui, marile creații (marile sonorități !) ale muzicii universale, cel puțin 100 din ele, cele mai reprezentative, *pe care le auzi mereu în tine*. Aceasta ar fi temelgia pe care s-ar putea construi ceea ce dorești să faci tu însuși în muzică. În caz contrar, vei merge pe suprafață, vei spune și vei face aproximații (ca să nu zic aberații), vei lua-o razna. Și lucrul acesta (trebuie să repet pentru că așa este) se obține, în special, prin ascultare zilnică și insistentă. Ascultarea muzicii pentru un muzician trebuie să fie un exercițiu permanent la fel ca și exersarea la un instrument muzical. În caz contrar, el va rămâne „surd” în muzică, cu toate că o practică zilnic (o cântă, o studiază teoretic etc.). Aceste două culturi, cultura exersării zilnice la instrument și cultura audiției zilnice a muzicii, trebuie să fie instalate cu drept de lege în orice instituție muzicală de învățământ. Prima, fără a doua, va rămâne orfană.
- Prima (și cea mai elementară) comunicare cu muzica este de natură senzuală (afectiv-sentimentalistă): muzica e „frumoasă”, ne produce o senzație de plăcere etc. Or majoritatea rămân la acest nivel. E trist.
- A trece dincolo de „emoții”, în lumea pură a muzicii-sunet, și a nu rămâne doar la nivelul eu-lui sentimental – iată o fundamentală realizare în parcursul spre inima muzicii.
- Artistul de geniu nu „redă epoca sa” (după cum se afirmă de obicei). El redă stări ale existenței. Faptul că aceste stări sunt provocate de un „material concret” (sau au ca punct de pornire un anumit „material”), cum ar fi, de exemplu, anumite evenimente, fenomene ale epocii date – e altceva. Oare Bach sau Mozart redau doar „spiritul” epocii lor? Nici chiar Beethoven nu face acest lucru. Aceasta ar fi partea de suprafață a înțelegerii lucrurilor. Muzica lor redă mai mult decât atât, mult mai altceva. Chiar mai mult decât și-au imaginat sau și-au pus în gând compozitorii înșiși. (Or muzica unui compozitor depășește, prin ceea ce exprimă ea, „mintea” lui). În caz contrar, muzica lor n-ar fi mereu actuală, ci ar deveni exponat de muzeu, prezentând interes doar pentru persoane speciale – arhivari, istorici, muzeiști. Însă ea este mereu actuală și vie în conștiința oamenilor din toate timpurile, pentru că depășește „epoca” cutare sau cutare, „evenimentele” ei directe, exterioare, chiar spiritul ei general.
- Ca să prinzi muzica, trebuie să *te aduni*, să *poți* să te aduni. Or acest lucru nu este ușor, mai ales pentru omul modern. Dar aceasta este o condiție obligatorie, chiar definitorie pentru a pătrunde în muzică și a o înțelege cu adevărat. Compozitorul compune în stare de adunare totală. La fel face interpretul. Același lucru trebuie să-l facă și ascultătorul. Și dacă ultimul nu face aceasta, ar însemna oare că el este superior în materie de muzică în raport cu primii și ar „prinde” muzica fără o adunare totală a eu-lui? Paradox, desigur.

- De ce programul unei creații muzicale (mă refer la lucrările „cu program”) n-are o prea mare valoare sau, în multe cazuri, n-are valoare chiar deloc? Pentru că muzica exprimă stări de spirit, dar nu „evenimente” (vizuale, concret-raționalizante, concret-formulabile etc.). Iar una și aceeași stare poate fi trăită pe marginea diferitelor evenimente. Oare „Anotimpurile” lui Vivaldi redau la direct și în exclusivitate anotimpurile? E destul de simplist, ca să nu zicem altfel, o astfel de tratare a problemei. Și apoi, programul ne îndreaptă spre ceva extra-muzical, ne sugerează o imagine exterioară, „vizibilă”, lucru impropriu muzicii (or în muzică nu poți vedea nimic, ci poți doar auzi). De aceea, să faci o mare miză pe program e destul de naiv și elementar în materie de a înțelege muzica, sensul ei specific.
- E ceva aparte (!), ca realizare în domeniul muzicii, să poți audia mișcarea a II-a (lentă) dintr-o simfonie, dintr-un concert instrumental, dintr-o sonată, cu specificul său, cu sonoritatea și logica sa, *cu spiritul său*. Și, respectiv, mișcarea I-a sau a IV-a... Or toate aceste mișcări, din diferite simfonii, au ceva comun, au un spirit general. (Cu toate că fiecare este deosebită prin limbajul și mesajul său „concret” – temele, transformările lor etc.). De exemplu, spiritul lui Allegretto din partea a doua din Simfonia nr. 7 de Beethoven sau din Simfonia nr. VI-a de Ceaikovski...
- ... Sau să prinzi spiritul unui *Kyrie eleison*. A tuturor *Kyrie*, de la Mozart la Bruckner, să zicem. A prinde anume *spiritul lui Kyrie*, dar nu doar „muzica” lui. Căci, ca „muzică”, toate *Kyrie* sunt diferite. Ca Idee însă, ca fenomen spiritual, ele sunt una. Însuși titlul de *Kyrie* te duce într-o lume aparte, într-o atmosferă aparte, într-o trăire aparte. *Kyrie* e o idee fundamentală și universală. *Allegro de sonată* e o altă idee (muzicală) fundamentală și universală. Și un *Allegretto* sau un *Adagio* este o idee, dar nu doar o muzică „lentă”. Etc.
- Muzica duce cu sine ceva mai mult decât sunetele ei, un mesaj de dincolo de ele – prin timbrul sunării, prin expresia intonației, prin metro-ritm, prin tempo și prin alte elemente din care se compune. Acești factori, acționând pur „muzical”, exercită, totodată, prin sinteza lor (și constituind prin aceasta o nouă calitate, absentă în fiecare din elementele ei) o acțiune supra- (meta-) muzicală (care se produce la nivel inconștient, absolut inconștient). Dar lucrul acesta trebuie să-l auzi !
- Intonația (vorbirii) se află în raport direct cu intelectul. Nu – cu inteligența! Muzicienii care au în vorbire o intonație de bâlci, de piață, (vorbesc iritat, strigă, țipă) nu au nimic comun cu muzica (cu auzul muzical adevărat, profund, subtil).
- Intonația ține direct și de educație. Intonație și educație. Educație prin intonație. Cum vorbești, așa gândești. Și încă: cum vorbești, așa auzi muzica. La ce nivel vorbești, la acel nivel auzi și muzica, la acel nivel se află relația ta cu muzica. A ridica vocea înseamnă a fi surd – a fi surd tu însuși, nu cel cui te adresezi. Ai o relație de peșteră cu muzica, ai un auz de peșteră. Dacă ai avea un auz subtil, n-ai putea suporta vocea ridicată, nici n-ai putea s-o ridici, nu ți-ar permite interiorul – esența ta. Aveți grijă de intonație.
- Tot ce face omul prin (cu) eu-l său este de natură intonațională. Intonație – de la „in+ton”, adică „intrare în ton, în „tonusul” (energetic) respectiv, iar tonusul e legat de spiritul respectiv (de starea de spirit în care îți trăiești viața). Așadar, intonație – intrare în ton-tonus – intrare (sau aflare) în starea respectivă de spirit. Cum vorbești, așa gândești, ziceam, și așa trăiești. Și încă (repet): cum vorbești, așa auzi muzica.
- A nu putea (a nu ști!) să taci, a nu avea nevoie de tăcere, a nu ști ce să

faci cu tăcerea este semnul unei sărăcii spirituale (este egal cu a nu ști ce să faci cu tine).

- A prinde doar senzualitatea melodică, a prinde muzica doar la nivel senzual... Majoritatea fac anume acest lucru. În acest caz, muzica rămâne singură (și „tristă”). Înseamnă că nu ești cu ea, dar ești cu tine, și doar cu partea de suprafață a eu-lui tău – partea primară.
- Un dirijor de cor în comparație cu un dirijor de orchestră... Ilustrul Minin, de exemplu și ilustrul Celibidache (sau alți dirijori de cor și, respectiv, de orchestră). De ce oare nu există *mari* dirijori de cor, cu rezonanță mondială, ca în cazul dirijorilor de orchestră? E întâmplător, oare? Această idee s-ar potrivi și pentru diferența dintre muzica vocală și cea instrumentală. Or, realizările obținute în domeniul muzicii instrumentale nu se compară cu cele din domeniul muzicii vocale. Deci, nu muzica vocală, respectiv, nu vocea este „superioară”, dar... auzul! Pentru că muzica simfonică (instrumentală, în general) se află în auz. Dar și cea vocală se află, *în primul rând și în fond*, în auz, vocea fiind, prin aceasta, secundară auzului. Așadar, cel mai perfect instrument muzical (sau instrumentul muzical de bază al omului) este nu vocea, după cum se afirmă, ci auzul. Auzul e primar și originar, el e fundamental în muzică. Auzul este de natură cerească (căci de acolo se trage – a auzi vocea cosmosului-tată, a existenței-mamă), vocea e „umană”, e „subiectivă”, e pământesc-lumească, e „musica humana”. Auzul e „muzica mundana”.
- Înainte de existența unui lucru există spiritul acestui lucru. De aceea, înaintea oricărei acțiuni trebuie să meargă spiritul acestei acțiuni. Intenția (citește, spiritul) e totul într-o afacere. Spiritul trebuie să dea tonul, să domine, să fie mereu prezent ca element principal, fundamental, definitoriu.

Pierderea spiritului unei afaceri e pierderea afacerii însăși. Tehnologia e bună, desigur, dar ea rămâne materie moartă dacă nu e însuflețită de spirit. „În numele la ce se face ceea ce se face?” – iată întrebarea! Intenția (=Scopul) alege mijloacele... (Și, prin aceasta, „le scuza”...).

- A fredona diferite melodii (teme) și a prinde spiritul lor... E ceva! A le prinde în totalitatea lor acustico-sonoro-melodico-ritmico-semantic-muzicală și supramuzicală, de dincolo de substratul acustico-auditiv și melodic direct.
- A fredona, *de multe ori la rând* (fie și numai „mut”, în interior) o temă, o melodie, uneori e suficient un singur motiv... (Dar poate chiar de început cu un singur motiv). De exemplu, tema din mișcarea întâi a Simfoniei nr. 4 de Brahms sau din mișcarea a II-a a Simfoniei nr. 7 de Beethoven, sau cele două teme din mișcarea a II-a a Simfoniei nr. 6 de Ceaikovski... Sau primul motiv, doar primul (!) din *Ave Maria* de Schubert. Fredonați-l, dar cu toată pătrunderea (!), de zece ori la rând – și muzica vi se va deschide sub un cu totul alt aspect!.. De aici, probabil, ar porni adevărata înțelegere a muzicii.
- Lipsa „frumosului” (exterior) poate să-ți creeze o stare de urât. Dar poate și să te ducă (să contribuie) la concentrarea interioară (cazul călugărilor în chilie). Cu cât mai mult frumos exterior, cu atât mai multă „distracție” și, respectiv, „distragere” („distracția” are la bază „distragerea” de la esențial) și, desigur, cu atât mai puțină concentrare interioară (și mai puțină profunzime). Frumosul ne face să alunecăm pe suprafața lucrurilor. În acest sens show-ul („spectacolul”) e dăunător.
- Receptarea temei din partea I a Simfoniei nr. 4 de Brahms „în afara notelor”, care sunt destul de „banale” sub aspect tehnic și teoretic muzical: treptele V-II-I, VI-IV-II... Intonații „simpliste”, de genul celor din cântecele

de larg consum. Dar dacă *te pătrunzi* de această temă, de spiritul ei, de sunarea ei plenară, de sunarea cea de dincolo de note (sau din afara notelor), fără a ști de această „gramatică” muzicală, vei simți ceva uluitor ! Axându-te pe gramatică, nu vei prinde nimic din toate acestea.. Vei descoperi „note”, „intervale”, „formule” teoretice. Și ai pierdut totul, pentru că ai pierdut *spiritul* acestei teme (care nu e în note, ci „în spatele” lor).

- A prinde spiritul lucrurilor, adică ceea ce se află dincolo de ele, a prinde legătura esenței și totalității lor cu esența și totalitatea a ceea ce se află dincolo de ele, și a le percepe doar ca lucruri separate, „singuratic”... Sunt două lucruri diferite.
- Eu vin cu muzica și dinspre muzică, dar aceasta nu înseamnă că mă opresc la muzică sau mă limitez la ea. Muzica, pentru mine, este una din modalitățile de pătrundere în lumea interioară a omului în scopul de a o cunoaște și a o valorifica. Muzica este știința despre om, și nu știința despre ea însăși. Acesta este *avantajul meu* în studierea, valorificarea, explorarea universului interior uman, pe de o parte, și în studierea și cunoașterea muzicii, pe de altă parte (în raport cu alte persoane din aceste domenii care urmăresc același lucru).
- Când moare omul, auzul moare la urmă, zice medicina. În deplin acord cu zicerea populară: „La noi omul cât e viu cântă și pentru pustiu, numai când e mort nu cântă, dar și-atunci el stă și-ascultă...” Tot aici, să nu uităm: urechile se află și printre primele organe care se formează la fătul nenăscut, doar la câteva săptămâni). Oare și acesta ar fi un factor care face ca muzica să fie mai seducătoare în raport cu alte lucruri?
- Cu cât mai multe cuvinte, cu atât mai departe de esență.
- Muzica (esența ei) nu se află în reproducere (executare-sonorizare), ci în ascultare. Reproducerea-executarea

este doar nașterea muzicii, nu viața ei. Viața ei deplină se află în auzul și sufletul oamenilor, nu în degetele sau vocea interpretului.

- Beethoven cel adevărat, profund, interior, spiritual, și nu cel social, exterior, „evenimental”. Pare-mi-se că pe Beethoven cel adevărat îl regăsim în părțile lente ale creațiilor sale, de o profunzime și de o frumusețe muzicală rară. De exemplu, părțile lente ale simfoniilor, concertelor pentru pian, sonatelor. Acolo e adevăratul, profundul și ineditul Beethoven – ceea ce zăcea în străfundurile firii sale, ca ființă spirituală. Felul cum este tratat, de obicei, Beethoven este Beethoven cel „social”. Ascultați, dar foarte atent, mișcărilor lente ale concertului pentru pian nr. 3 sau nr. 5, ca exemplu.... Mi se pare că în aceste mișcări (de o limpezime dumnezeiască) Beethoven „tânjește” după ceea ce ar fi trebuit să fie în esența sa, dacă n-ar fi fost nevoit, ca ființă pământească, să ia calea „socialului”, a exprimării omului „terestru”.
- Dacă e să alegem, atunci desigur: Bach, Mozart, Beethoven. De ce? Muzica lor (în fond) nu poate fi comentată. Alți compozitori – Ceaikovsky, Brahms, de exemplu – mai pot fi comentați, cei trei, însă, nu. Într-un anumit sens, poate fi comentat (și este comentat) Beethoven, dar numai dacă îl trecem pe planul „social”. Dar dacă e vorba de părțile lente ale creațiilor sale...
- Atunci când vii dinspre sunet, dinspre spiritul lui, dinspre glasul și sunarea lui pură, când vii dinspre vocea de dincolo de sunete a creației date și dorești să intri în „tehnica” și „teoria” muzicală, te lovești, dureros, de „materie” și... dispăre totul, dispăre esența metafizică a muzicii. În astfel de cazuri ești nevoit să faci o convenție cu materia. Dar care ar fi o altă soluție? Căci întreaga viață a omului este o „convenție”, până la urmă (și din păcate).

- Mulți muzicieni sunt captivați de interpretarea muzicii, și nu de muzica propriu-zisă. Îi pasionează „jocul” (pentru interpretarea muzicii, francezii au cuvântul „jouer”, englezii „play”, rușii „играть” – toate având și conotația de „a se juca” în sensul propriu al cuvântului). Același lucru (ca regulă) se întâmplă și cu omul simplu: el merge la concert ca *să vadă* interpretarea – „jocul”, „spectacolul”. Pe om îl atrage mai mult muzica sub aspectul ei din afara lui, decât sub aspectul ei din interiorul lui. Adică, partea „materială” a muzicii. Îi place s-o urmărească vizual la concert, îi place s-o asculte „real”, cum sună la aparat sau la instrument, dar nu – s-o audă în interiorul său, în starea ei eteric-sonoră pură, dematerializată. Și încă: lui îi place să vadă cum *se naște* muzica în momentul interpretării, și nu viața ei de mai departe, viață care poate avea loc cu adevărat doar în trăirea ei în sufletul oamenilor. Concertul e „nașterea copilului”. (Nașterea unui copil stârnește curiozitatea tuturor, dar mai departe – fiecare cu treburile lui. Așa se întâmplă și în muzică).
- Muzica întotdeauna redă o realitate care se află dincolo de intenția compozitorului de a reda cutare sau cutare lucruri (evenimente, sentimente, idei) mai mult sau mai puțin concrete.
- Muzica lasă loc (și sunt înclinat să cred că ea face acest lucru în mod *intenționat*) pentru inefabil, pentru „neînțeles”, inclusiv de către compozitorul care o compune. Ea întotdeauna redă ceva mai mult decât capacitatea noastră de a înțelege, chiar decât capacitatea de a înțelege a compozitorului. Compozitorul, prin ceea ce scrie, redă ceva mai mult (și mai neclar pentru el însuși), decât ceea ce crede că redă. Muzica compozitorului dat îl depășește pe el însuși. „Eu nu port nici o răspundere pentru muzica mea, zicea Brahms, eu port răspundere doar pentru felul cum am pus-o pe hârtie”. Sau Beethoven: „Credeți că eu mă gândesc la o blestemată scripcă atunci când duhul vorbește cu mine?”. Muzica răsare dintr-o zonă a conștiinței compozitorului (zona metafizică), care e dincolo de zona conștientului său (zona psihologică).
- Există muzica ca atare, și există arta interpretării muzicii. Două lucruri diferite. Trebuie să conștientizăm foarte clar acest lucru. Interpretarea muzicii își are vraja sa, dumnezeiescul său, dar ea nu se identifică cu ceea ce este muzica.
- Muzica nu se aplaudă, se aplaudă interpretarea ei. Dar, a trece în receptarea muzicii dincolo de interpretare – iată o realizare în relația noastră cu muzica!
- A comunica cu muzica pură, cu substanța ei sonoră.
- A scrie muzică înseamnă a căuta (și a găsi) în sunete redarea unei realități specifice, care se află dincolo de noi. Înseamnă a găsi forma sonoră în care poți turna aspecte ale acelei realități. Dar ce este acea realitate? E lumea profunzimilor, e lumea din spatele realității în care ne ducem existența „conștientă”, „mentală”, de fiecare zi, cu preocupările ei imediate și „directe”. Din acea realitate se naște realitatea zilnică. Ea e prima-materie care dă viață și din care se naște viața și lumea pe care o vedem și prin care, de obicei, trăim.
- Formele muzicale (sonata, fuga...) sau elementele limbajului muzical (intervalele, acordurile, consonanțele sau disonanțele...) sunt *găsite*, nu inventate.
- Există muzică la nivelul „lacrimilor” (muzica cu genericul „romantică”, de exemplu), dar există muzică care trece de „lacrimi” – cel puțin, de lacrimile pământești. E cazul lui Bach. Dar veți zice că în timpul compunerii Ariei *Erbarne dich meine Gott* din *Pasiunile după Matei* fața lui Bach era plină de lacrimi (după mărturisirea soției sale, Anei Magdalena). Da, dar acelea erau lacrimile căutării

lumii de dincolo, „chinurile facerii”, ca să zicem așa. Odată găsită acea lume, lacrimile dispar. Și rămâne beatitudinea. În ceruri nu există lacrimi.

- Să încapi într-o simfonie, ziceam, într-un concert pentru pian... Încearcă mai întâi să încapi într-o miniatură (de exemplu, în Preludiul nr. 4 în mi minor de Chopin), să te topești totalmente în ea, fără rest! E o experiență uluitoare!
- Muzica cutare sau cutare o fac nu elementele respective (ritmul, timbrul, măsura, modul, registrul etc.), dar respirația ascunsă din spatele acestei muzici care dă tonul și căruia toate elementele din care este compusă i se supun.
- Muzica, înainte de toate, este o experiență. Acesta ar fi începutul unei definiții *de căpătâi* a muzicii.
- Vrei să devii Om cu majusculă (cel puțin pe parcursul a câteva zeci de minute)? Ascultă cu toată seriozitatea, dăruirea și pătrunderea Concertul nr. 20 de Mozart, de exemplu.
- Nu prin studierea construcției muzicale (îmbinării-combinării „de specialitate” a sunetelor) are loc înțelegerea muzicii. De aceea nu este nevoie de a cunoaște „tehnologie” („gramatică”) muzicală pentru aceasta: orice om poate ajunge la înțelegerea ei fără a avea studii muzicale de specialitate. Or, prinderea mesajului înefabil al muzicii și pătrunderea în sensurile lui ascunse se produce pe alt plan al conștiinței, dincolo de conștientizarea dimensiunii tehnice.
- Receptarea muzicii la nivel de sentimente. Și dincolo de ele!
- Dacă poți explica o muzică înseamnă că n-ai pătruns-o până la capăt.
- În percepția mea, Marile Adevăruri se află în mișcările lente ale creațiilor muzicale (simfoniilor, sonatelor, concertelor pentru pian, vioară etc.). În mișcările laterale (prima și ultima) a unui concert pentru pian, de exemplu, se află „adevărurile”, dar Marele Adevăr se află în partea lentă. (Aces-

te rânduri „s-au scris” de la sine după re-audierea multiplă și pătrunzătoare a concertelor pentru pian de Mozart, Beethoven, Schumann, Chopin, Liszt, Brahms, Rahmaninov).

- Oricum ai întoarce-o, pianistul vede (și gândește) muzica prin prisma degetelor, dirijorul – a mâinilor, cântărețul – a vocii. Ceea ce e un lucru bun, desigur. Dar prin aceasta poate să apară pericolul de a nu vedea muzica în starea ei pură, aeriană, dematerializată. La acest nivel ajung doar *unii* interpreți, care „uită” de pian, de mâini, de voce.
- Muzica – artă... Muzica nu este artă. Artă (citește „meșteșug”) este „face-rea” ei: compunerea și interpretarea. Muzica, sunarea ei în afara acestor activități nu este artă. Este altceva.
- Auzul în muzică... Aici el este totul. De aceea nu este important (ca diferență de fond) unde îl pui în aplicație – la crearea, interpretarea sau audierea muzicii. Și dacă îl folosești prost în oricare din aceste cazuri – muzica nu-și face prezența. (Apropo, pe marginea subiectului auzului în muzică: am convingerea că el nu este studiat nici la nivel de unu la sută. Aceasta rămâne o mare datorie pentru specialiști. Dar e o problemă de ani și ani de muncă pentru o cohortă întregă de specialiști: filosofi, culturologi, psihologi, muzicologi ș.a.).
- A auzi dincolo de muzică, dincolo de sunete... Ce experiență!
- Bach, în special Bach și, în special, orga, ne face să auzim tăcerea – eternă și vie.
- Muzica nu este artă, ea este substanță aerian-eterică, este sonoritate ca parte a sonorității universale, în care își duce existența omul și fără de care existența sa este de neconceput. A zice că muzica este artă înseamnă a o reduce la „meșteșug”, la „meserie”. Limitat și... înjositor pentru Muzică!